

Розвиток фінансово-кредитних систем світу в умовах глобалізації фінансових ринків

Сидор Г. В.

канд. екон. наук, доцент

кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін

Чортківського навчально-наукового інституту підприємництва і бізнесу

Західноукраїнського національного університету

ОЦІНЮВАННЯ МІСЦЕВИХ ВИДАТКІВ ЗА РІВНЯМИ РЕГІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Стратегічно важливою сферою розвитку будь-якої держави є галузь освіти, а одним із головних напрямів впливу на її результативне функціонування – належне фінансове забезпечення. На сьогодні в Україні відбувається трансформація чинної системи шляхом проведення освітньої реформи, що, відповідно до офіційної політики Міністерства освіти і науки України, передбачає: по-перше, створення так званої «Нової української школи», по-друге, підвищення та модернізацію якості вищої та професійно-технічної освіти, по-третє, перебудову чинної системи управління та фінансування науки й освіти.

Проблема оптимізації видатків місцевих бюджетів на регіональну освіту в умовах здійснення в Україні бюджетної реформи є надзвичайно актуальною, її вирішення дасть змогу забезпечити результативний соціально-економічний розвиток територій, а також задовольнити суспільні потреби безпосередньо на місцевому рівні.

Вагомий внесок у дослідження використання місцевих бюджетів України в контексті освітніх послуг зробили такі науковці, як: Я. В. Мельник [2], А. О. Ярош [7] та ін. Крім вищевказаних наукових розробок, варто назвати дослідження автора роботи – Г. В. Сидор [6].

Праці вказаних науковців мають важливе значення для розвитку теорії та практики фінансування регіональної освіти, однак новітні явища та процеси у провадженні освітньої діяльності формують запит на наукове переосмислення наявних концептуальних підходів до розбудови механізму їхнього фінансового забезпечення. Зокрема, регіональна освіта потребує зміни моделі фінансування, пошуку перспективних способів формування та наповнення їхніх бюджетів. Необхідність вирішення окреслених питань зумовлює потребу в проведенні додаткових наукових пошуків.

Враховуючи вищевказане, забезпечення стабільної фінансової основи місцевого самоврядування, зокрема шляхом децентралізованого управління бюджетними коштами на освіту, є стратегічним завданням держави. З огляду на це пропонуємо проаналізувати механізм фінансового забезпечення регіональної освіти з місцевих бюджетів України з метою оцінювання його реального стану та тенденцій розвитку. Реалізація освітньої реформи та забезпечення надання якісної освіти потребує належного рівня місцевого фінансування, яке є одним із головних факторів, що зумовлює успішність реформування.

У рамках дослідження пропонуємо розглянути розподіл видатків місцевих бюджетів України за рівнями освіти (дошкільна, загальна середня, професійно-технічна, вища, післядипломна та позашкільна) у відносному вираженні.

В Україні фундаментом становлення та розвитку суспільства висококваліфікованих спеціалістів є система дошкільної освіти, яка тільки з 2017 р. фінансується за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Відповідно до Державного бюджету та бюджетного кодексу України органи місцевого самоврядування на місцевому рівні фінансують дошкільну освіту. На етапі реформування освіти запропоновано «Концепцію розвитку освіти України на період 2015–2025 рр.» [1], в якій окреслено головні напрями реформування дошкільної освіти. Одним із таких напрямів є удосконалення механізму фінансування та управління освітньої галузі до вимог та потреб сучасної децентралізації влади, економіки та інтеграції України в європейський економічний простір.

Видатки місцевих бюджетів України на дошкільну освіту у відносному вираженні окреслені на рис. 1.

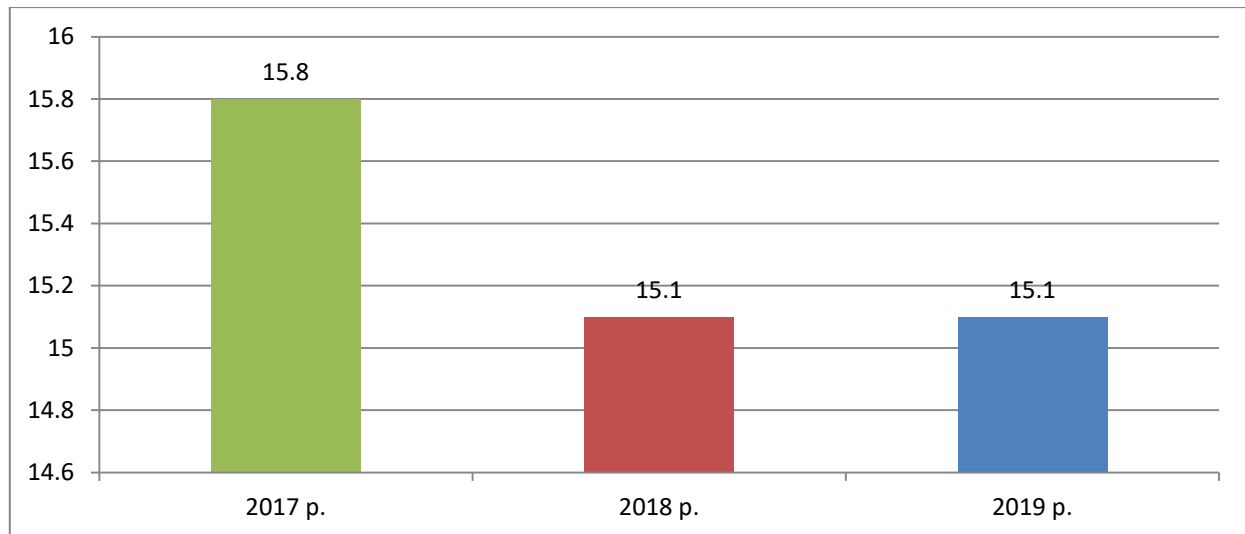

Рис. 1. Видатки місцевих бюджетів України на дошкільну освіту у 2017–2019 рр., % витратів зведеного бюджету України на освіту

Джерело: [5]

Згідно з рис. 1 впродовж аналізованого періоду частка витратів місцевих бюджетів на дошкільну освіту становила приблизно 15% від витратів зведеного бюджету на освіту.

З огляду на соціальну значимість загальна середня освіта, обсяг бюджетних коштів, які в неї вкладають, є чи не найбільш показовою для оцінювання успіху децентралізації.

Статистичні дані щодо витратів місцевих бюджетів України на загальну середню освіту у відносному вираженні опрацьовано на рис. 2.

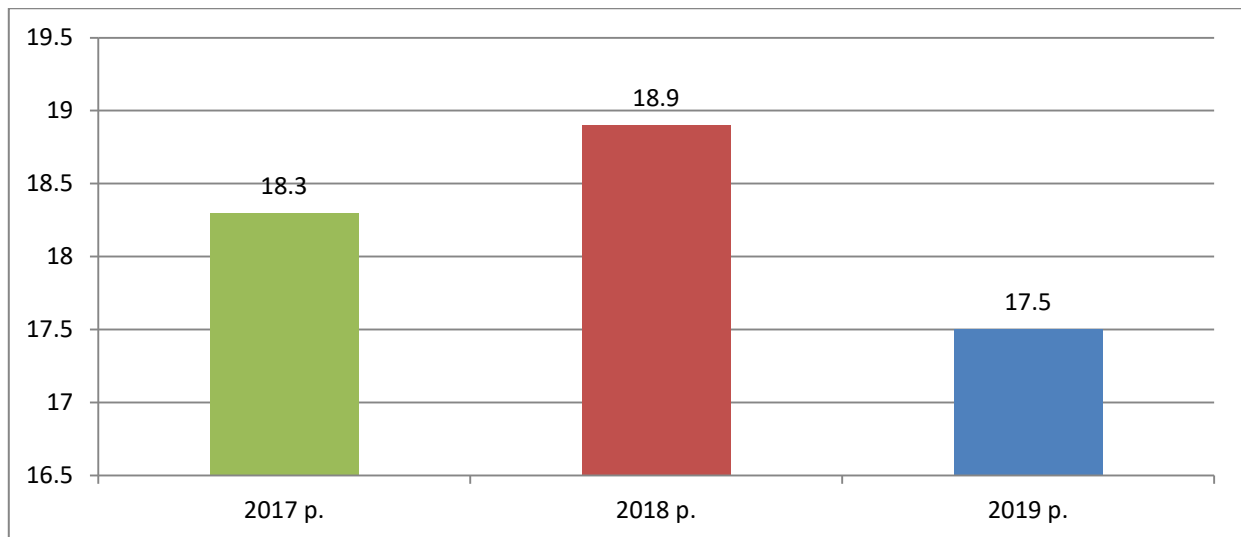

Рис. 2. Видатки місцевих бюджетів України на середню загальну освіту у 2017–2019 рр., % витратків зведеного бюджету України на освіту

Джерело: [5]

Згідно з рис. 2 впродовж аналізованого періоду частка витратків місцевих бюджетів на середню загальну освіту у 2019 р. становила 17,5% від витратків зведеного бюджету на освіту, що на 1,4% менше порівняно з відповідним періодом 2018 р.

Важливий етап оптимізації фінансування освітньої сфери – децентралізація професійно-технічної освіти. Спроба уряду в кінці 2014 р. передати понад 400 навчальних закладів I-II рівня акредитації (коледжів і технікумів) у комунальну власність та фінансувати їх з бюджетів міст обласного значення через брак коштів на місцях не була повністю реалізована. В умовах децентралізації перекладання фінансування витратків технікумів і коледжів на місцеві бюджети, з нашої точки зору, має бути підкріплено централізованими фінансовими ресурсами (наприклад, субвенціями на розвиток).

Відповідно до бюджету України на 2016 р. витатки на професійно-технічну освіту децентралізуються і мають здійснюватися з бюджетів міст обласного значення – обласних центрів. Внаслідок катастрофічної нестачі коштів у міських бюджетах більшість профтехучилищ у регіонах опинилися на межі закриття.

Незважаючи на це, відповідальність за фінансування професійно-технічної освіти перекладено з центральних органів влади на місцеві уряди, які мають раціонально розподіляти гроші власних бюджетів.

Пропонуємо розглянути видатки місцевих бюджетів України на професійно-технічну освіту у відносному вираженні (рис. 3).

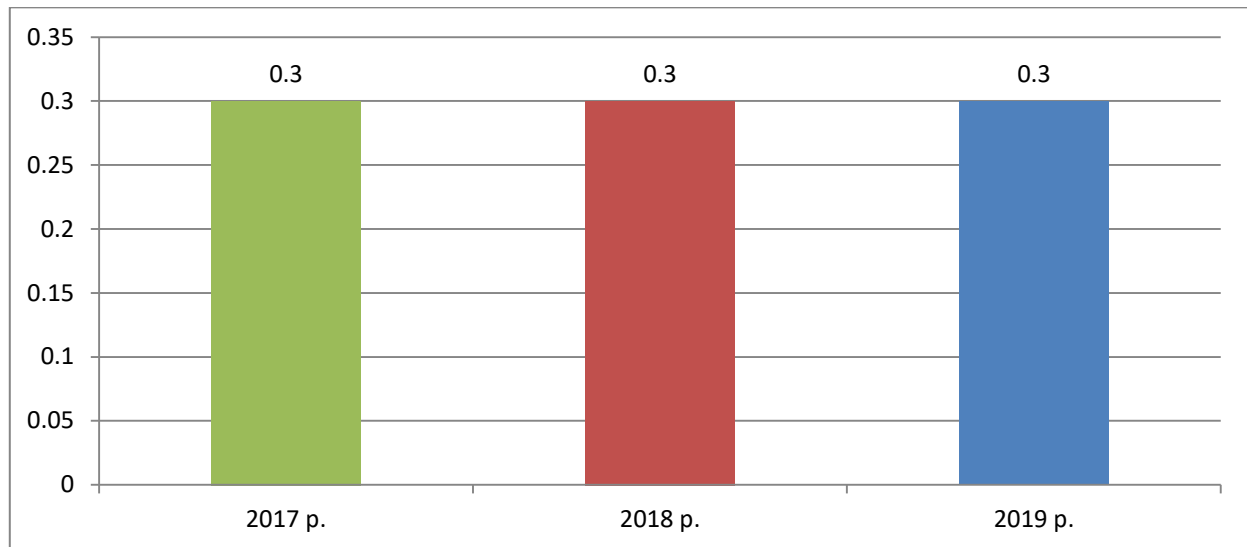

Рис. 3. Видатки місцевих бюджетів України на професійно-технічну освіту у 2017–2019 рр., % видатків зведеного бюджету України на освіту

Джерело: [5]

З рис. 3 можна побачити, що впродовж аналізованого періоду частка видатків місцевих бюджетів на професійно-технічну освіту була на одному рівні, а саме: становила 0,3% від видатків зведеного бюджету на освіту. Місцеві органи влади відчують труднощі у виконанні своїх зобов'язань щодо фінансування та управління підпорядкованими ним закладами.

Розглянемо динаміку видатків на вищу освіту з місцевих бюджетів у відносному вираженні (рис. 4).

Рис. 4. Видатки місцевих бюджетів України на вищу освіту у 2017–2019 рр., % видатків зведеного бюджету України на освіту

Джерело: [5]

Згідно з рис. 4 частка видатків місцевих бюджетів на вищу освіту в 2018 р. становила 3,6% від видатків зведеного бюджету на освіту, що на 1,2% більше порівняно з відповідним періодом 2017 р. Отже, як у перспективі, так і на сучасному етапі місцеві бюджети як джерело поповнення фінансових ресурсів закладів вищої освіти не є значним. Очевидним є той факт, що органи місцевої влади не готові витратити грошові кошти для підготовки фахівців різних спеціальностей.

Таким чином, пропонуємо закладам вищої освіти бути більш економними, тобто вони мають скоротити витрати не тільки на соціальну сферу, а й на відрядження викладачів. З огляду на це необхідно зменшити обсяги фінансування та посилити контроль над витрачанням коштів, які навчальні заклади отримують від місцевих бюджетів.

Розглянемо видатки місцевих бюджетів України на післядипломну освіту у відносному вираженні (рис. 5).

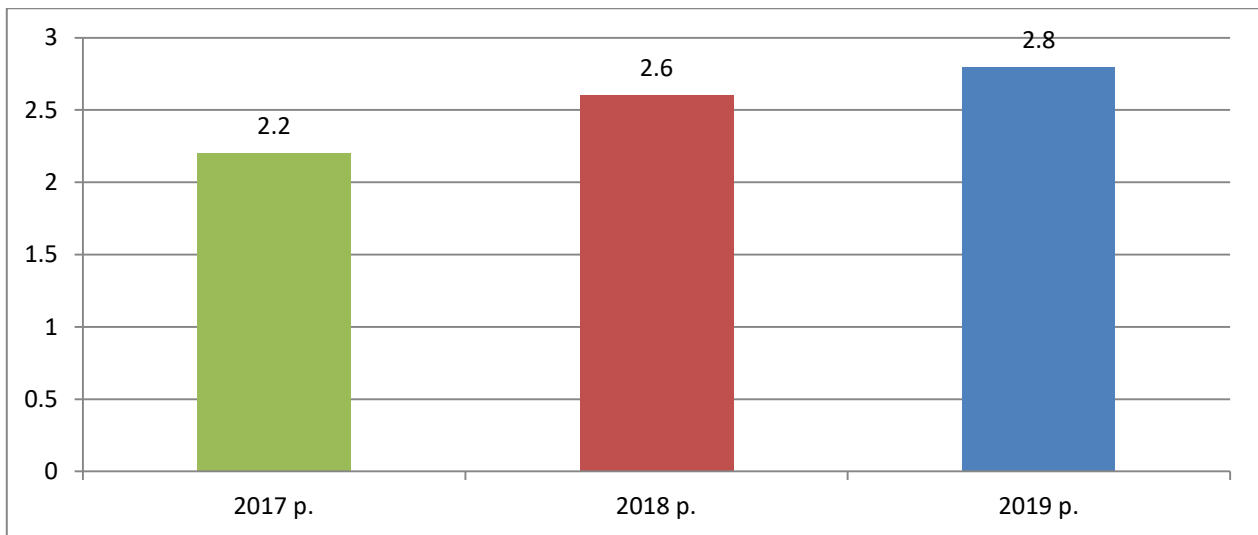

Рис. 5. Видатки місцевих бюджетів України на післядипломну освіту у 2017–2019 рр., % витратів зведеного бюджету України на освіту

Джерело: [5]

За аналізований період, як видно з рис. 5, частка витратів місцевих бюджетів на післядипломну освіту має позитивну тенденцію. Так, у 2019 р. вона становила 2,8% від витратів зведеного бюджету на освіту, що на 0,6% більше порівняно з 2017 р.

Фінансування закладів позашкільної освіти державної та комунальної форм власності може здійснюватися за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Обсяг витратів на фінансування закладів позашкільної освіти у відносному вираженні вказано на рис. 6.

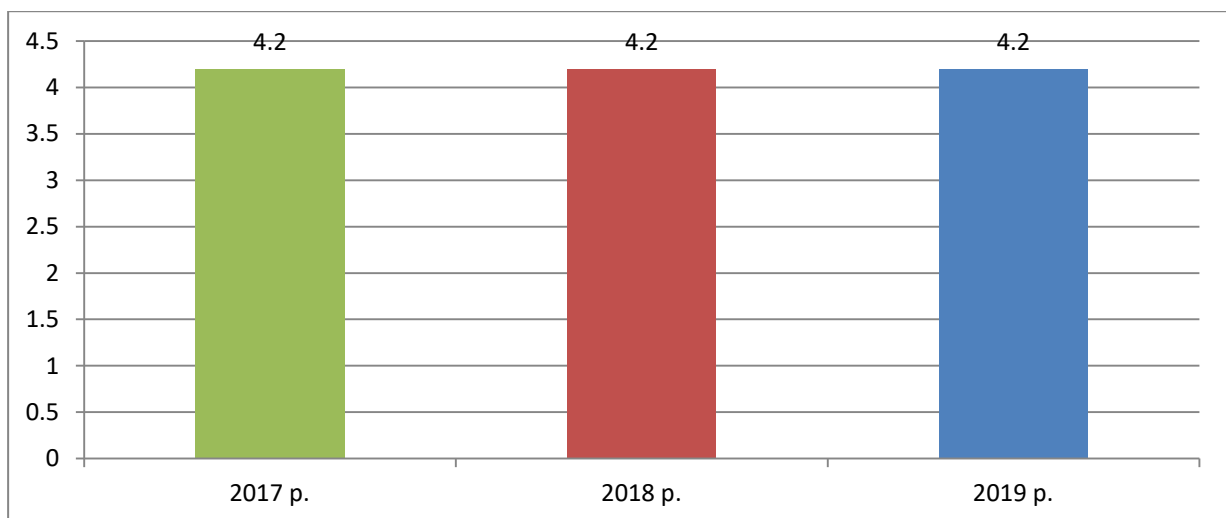

Рис. 6. Видатки місцевих бюджетів України на позашкільну освіту

у 2017–2019 рр., % видатків зведеного бюджету України на освіту

Джерело: [5]

Згідно з рис. 6 частка видатків місцевих бюджетів на позашкільну освіту впродовж 2017–2019 рр. була незмінною, а саме: становила 4,2% від видатків зведеного бюджету на освіту.

Питання, яке в контексті нашого дослідження неможливо оминати увагою, а саме: динаміка зміни видатків місцевих бюджетів України різних складових системи освіти (дошкільної, загальної середньої, професійно-технічної, вищої, післядипломної та позашкільної) за станом 2017–2019 рр., окреслено й відображено графічно.

У рамках дослідження встановлено, що в результаті децентралізації влади протягом останніх років місцеві органи самоврядування отримали можливість підвищити ефективність використання бюджетних коштів як на розвиток освіти, так і на її функціонування, що обумовлено низкою факторів, передусім збільшенням повноважень органів місцевої влади щодо управління бюджетними надходженнями. Це дало можливість розподіляти кошти місцевого бюджету за відповідним програмним напрямком розвитку освітніх закладів, який охоплює капітальні вкладення перспективного існування, а також видатки поточного функціонування. На жаль, у зв'язку з кризовими явищами в економіці видатків коштів місцевого бюджету на розвиток системи освіти на міському рівні не вистачає.

Ситуацію щодо фінансування освіти в нашій державі можна оцінити як катастрофічну. Адже відбувається руйнація закладів освіти, а натомість немає очевидної заміни начебто вищих навчальних закладів та шкіл на ті, що реально потрібні. Крім цього, обсяг коштів, які мають спрямовуватися з місцевих бюджетів, зменшується.

З нашої точки зору, освітня галузь потребує подальшого реформування, розширення політичних, фінансових, організаційних можливостей суспільства з метою підвищення її конкурентоздатності та якості.

З огляду на це наші подальші наукові пошуки будуть спрямовані на дослідження шляхів удосконалення механізму фінансування та управління освітньої галузі відповідно до вимог та потреб сучасної децентралізації влади, економіки та інтеграції України в європейський економічний простір.

Література

1. «Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 рр.». URL: http://tnpu.edu.ua/EKTS/proekt_koncerc.pdf
2. Мельник Я. В. Шляхи удосконалення системи фінансування закладів освіти: регіональний аспект. Ефективність державного управління. 2012. Вип. 33. С. 202–208.
3. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова КМУ від 20 січн. 2016 р. № 79. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80-19>
4. Про затвердження Положення про освітній округ : Постанова КМУ від 27 серп. 2010 р. № 777. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80-19>
5. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Sydor H. V. Implementation of foreign experience of financing general secondary education. Science, research, development #35 (Bialystok, 27–30 novemb. 2020 r.). Bialystok, 2020. Str. 27–30.
7. Ярош А. О. Способи фінансування загальної середньої освіти в зарубіжних країнах. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція. 2015. Вип. 16 (1). С. 99–101.